

משא ומתן של הלכה עם הגר"י פוזן שליט"א

התורה והלכה

בענין עוסק במצוה אם נפטר ממצוה שהעיקר בה הוא התוצאה

מכתב מאת הג"ר יעקב ישראל שליט"א

שלו וברכה וכט"ס לכ' אחי מו"ר שליט"א הר"ר בנימין יחיא' יחי' ויאריך ימים בטוב ובנעימים.

בהמשך למה שדברנו במוצאי שמיני עצרת כשבקרת אצלי, והצעתי לפניך תירוץ על קושיא ^{אוצר תוספות} בהל' אנינות³ שיש חילוק בין מעשה המצוה דאמרינן ב"י עוסק במצוה פטור מן המצוה לבין מצוה שעיקרה היא תועלתה כגון בדיקת חמץ דאין המצוה המעשה אלא התוצאה שלא יהא ברשותו חמץ, בהא לא פטרינן אונן.

ובזה ישבתי שם ענין מילה שהוזכר שם בט"ז⁴ באריכות, וכתבתי שם דלא משמע כן כ"כ בלשון הגמ' דפטור מכל המצוות האמורות בתורה.

עוד כתבתי להקשות על עצמי (כמדומה לי שהג"ר דוב לנדו שליט"א הקשה לי כן) אמאי שומר אבידה פטור מפרוטה דרב יוסף, ואמרתי שכתבתי תירוץ ולא זכרתיו, וכעת עיינתי ויש כאן ב' תירוצים.

הא': דמיירי בעני העובר מבית לבית וחסרון פרוטה אחת לא יהא ניכר כ"כ, באופן שלגבי כל בית ובית המצוה הוא לתת פרוטה, אבל העני יהי' לו די מחסורו בכללות הבתים שיגבה מהם.

תירוץ ב': שגם שמירת אבידה מצוותה הוא התוצאה, ובזה שוב נאמר מאי עדיפות האי מצוה מהאי מצוה. וכתבתי דצ"ע הלכה למעשה, דהיינו אם אונן פטור מהשבת אבידה או מי שעוסק בקריאת שמע אם פטור מטעינה ופריקה. ואני עצמי בא מעשה לידי שראיתי מחלון ביהכ"נ חמור נופל, כי משך עגלה על מקום מדרון והי' יום גשם והוחלק ולא יכל להמשיך. ואני הייתי בברכת ק"ש, לא ק"ש עצמה, ורצתי

3. נראה דהקושיא היא דאונן יפטר מלבדוק חמצו
סעיף ח' דיבדוק ע"י שליח, מ"מ יפטר גם מזה].
4. ע' ט"ז יו"ד סי' שמ"א ס"ק ו'.

ודחפתי העגלה מאחריו ושמחתי שמחה גדולה על המצוה שבאה לידי שאינה שכיחה בזמנינו, ושוב ראיתי שאינו מוכח כלל שהיתי צריך לעשות כן וכנ"ל.

אחתום באהבה ובחבה

אחיך יעקב ישרא'

יום ג' פ' וישלח

לכבוד אחי חביבי מוהר"ר יעקב ישרא' שליט"א

תודה רבה על מכתבך עם דברי תורה כו'
החידוש שלך בענין עוסק במצוה שאינו פטור ממצוה שהקפדת התורה הוא התוצאה, והקשית מפרוטה דרב יוסף וישבת בב' תירוצים.

הראשון דאיירי דווקא בעני המסבב בבתים ויהי' לו די מחסורו גם בלי שיקבל מהשומר אבידה, הוא דוחק כמובן.

מה שישבת בתירון ב' דגם שמירת האבידה היא מצוה כזו שהקפדת התורה היא על התוצאה, וזה יש בכחה לפטור גם ממצוה אחרת כמוה - על זה יש לי קושיא מדברי התו' ב"מ דף כ"ט ע"א [ד"ה והוי'] שכתבו דבעינן שיהא "עוסק" במצוה, דאל"כ מי שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו האם יפטור מליתן צדקה לעני. אלמא לולי סברת התוס' דבעינן "עוסק במצוה" שפיר הי' בכח מצות ציצית ותפילין לפטור גם ממצוות כאלו⁵.

אסיים בד"ש כו'

בנימין יחיא'.

דנהנה דנפטר מפרוטה דרב יוסף, ומוכת דסברי התו' דנפטר אף ממצוה שבין אדם לחבירו ע"ש.

5. בכלי חמדה פרשת כי תצא (עמו' רל"ב) הביא עוד מהתו' בשבועות מ"ד ע"ב (ד"ה ורב יוסף) שהקשו דיאסר לשמוע תקיעת שופר ממודר הנאה